Η άπομυθοποίηση της άστικής ζωής

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 18 ΝΟΕ 1987

Μιά παράσταση ύποδειγματική. «Η τριλογία τού παραθερισμού» τού Κάρλο Γκολντόνι από τήν «Πειραματική Σκηνή τής Τέχνης» στό θέατρο τής Ε.Μ.Σ. (Κεντρική Σκηνή τού ΚΘΒΕ)

Γραφει η Ηρω Βακαλοπουλου

ΤΥΧΕΡΗ στιγμή στάθηκε γιά τη μονοτονη μετριοτητα των φετινων «Δημητρίων» η παρουσία τής «Πειραματικής Σκηνής τής Τέχνης», που πρόσφερε στό κοινό τής Θεσσαλονίκης μιά παράσταση εποχής, με υποδειγματική συνέπεια, λεπτό γουστο, καλλιτεχνική διασφαλιση και ικανοποιητικό ερμηνευτικό οίστρο.

Ο Κάρλο Γκολντόνι έζησε και δημιούργησε στήν καρδιά τού 18ου αιώνα, πού γιά τήν Ιταλία (γεννήθηκε στή Βενετία) σημαινε τυποποίηση τών συμβάσεων τής Κομμέντια ντέλ Αρτε, άνοδο κοινωνικά τής άστικής τάξης και ανασφάλεια ώς πρός τή φόρμα και τό περιεχόμενο τής δραματουργίας. Ο Γκολντόνι, ό οποίος από παιδί ασχολήθηκε με τό χώρο τού θεάτρου, ζήτησε νά μεταγγίσει άλλο πνεύμα στήν Κομμέντια ντέλ Αρτε πού αργοπέθαινε, και δημιούργησε αισθηματικές κωμωδίες χαρακτήρων, ανοίγοντας τό δρόμο τής νεώτερης ευρωπαϊκής σκηνής. Ιδιοφυής ανανεωτής και χωμωδιογράφος ταλέντο, δημιούργησε τήν κατασκευασμένη κωμωδία, δίνοντας τις συμβάσεις και τά κλισέ τής Κομμέντια ντέλ Αρτε σέ τόπους έντεχνης δραματουργίας και ερμηνείας. Ρεαλιστής δέν περιορίστηκε στήν περιφρούρηση τής ντόπιας λαϊκής παράδοσης τής Ιταλίας, αλλά στράφηκε στη Γαλλία και σέ άλλο κράτη γιά καινούργια θεατρικά πρότυπα. Τό 1762 πήγε στό Παρίσι και γιά πολλά χρόνια έγραφε γιά τό εκεί Τεάτρ Ιταλιέν. Πολυγραφότατος και διαρκώς εμπνευσμένος, με τά διακόσια πενήντα περίπου θεατρικά έργα του, ό Γκολντόνι παρέδωσε στό μέλλον ένα ζωντανό και παλλόμενο θέατρο με πηγαία φιλοσοφική τού κωμικού, με ολοζώντανες σκηνές, περιορισμένα πάντως στις ήθικολογίες και τις συμβατικές λύσεις πού τού επέτρεπαν τά ήθη και τό ταμπού τής εποχής του. Θεωρητικός και ταυτόχρονα δημιουργός τού θεάτρου του, όπως κάθε γνήσιος ανανεωτής, ήταν θύμα τών μεταρρυθμίσεων πού ανωνίστηκε νά ανακαλύψει γιά νά επιβάλει στό θέατρο, αποκλείοντας ίσως μιά βαθύτερη και δυνατότερη σχέση μαζί του.

★ Στήν «Τριλογία τού παραθερισμού» πού έγραψε τό 1761, αναπτύσσεται και χαρακτηρίζεται τό πνεύμα και ή νοοτροπία τής ανερχόμενης αστικής τάξης τής εποχής μέσα από τή συμπεριφορά και τά αισθήματα τών ανθρώπων της. Είναι ένα έργο χωρισμένο σέ τρεις σκηνές, με φυσιολογική χρονική ροή, πού ό συγγραφέας τις ονοματίζει διαφορετικά (η μανία τού παραθερισμού, Οι περιπέτειες τού παραθερισμού και τό τέλος τού παραθερισμού). Σ' αυτό το έργο, όπου σατιρίζεται η τάση μίμησης μιάς ανερχόμενης κοινωνικής τάξης (στήν περίπτωση οι αστοί πού μιμούνται τούς αριστοκράτες) υπάρχει διάχυτο τό στοιχείο τής θεατρικότητας πού είναι καθιερωμένο στή ζωή, όταν οι άνθρωποι αναζητούν νά υποδυθούν κάτι άλλο από αυτό πού στήν πραγματικότητα είναι ή πού έχουν τή δυνατότητα νά είναι. Τό «θέατρο τής ζωής» εντάσσεται με τό Γκολντόνι στή σκηνή τού θεάτρου, και ό διπλός του θεατρινισμός παράγει κατάσταση έκ των πραγμάτων κωμική. Τό πνεύμα όμως τού συγγραφέα δέν επαναπαύεται μόνο σ' αυτό. Αναλύοντας τούς χαρακτήρες των προσώπων και οργανώνοντας μιά γοητευτική πλοκή παίζει με τό εξωτερικό ύφος των συμπεριφορών και την βαθύτερη ψυχολογία τους με τρόπο πού θά ζήλευε ένας σημερινός ψυχαναλυτής.

Η Εφη Σταμούλη, ό Νίκος Κουμαριάς και ή Θάλεια Σκαρλάτου στήν «Τριλογία τού παραθερισμού»

★ Τό ένστικτο τού συγγραφέα αναδιπλωνει τά συναισθήματα και τις δυσπόστατες στάσεις των ηρώων του, πότε γιά νά παράγει γέλοιο, πότε συγκίνηση και στό τέλος λύπη και μελαγχολία. Ο θεατής βλέπει ότι πίσω από τις σπάτολες χαρές και τούς ενθουσιασμούς των αστών, και κάτω από τό περικάλυμμα μιάς ζωής αυστηρά οργανωμένης παρασιτικά, δέν υπάρχει τό κοινωνικό θάθρο πού συντρόφευε τη ζωή των αριστοκρατών στή διάρκεια τής κοινωνικής βασιλείας τους. Είναι ακόμη μιά τάξη-φάντασμα, μιά κοινωνική κίνηση και όχι ένας αυτόνομος θεσμός, μιά ομάδα θεατρίνων αθέλεια σχεδόν γιά τις επιλογές και τά γουστα τους, που στό τέλος υποχρεώνονται νά συμβιώσουν με τόν τυπο και οχι τήν ουσία τού βαθύτερου εαυτού τους, μόνο και μόνο γιά νά πιστεύουν πιό πειστικά μεταξύ τους τις πολλές σταθερές εξωτερικές. Μέσα σ' αυτό τό κομφούζιο τής «υπτάμενης» κοινωνικής υπαρξης, μοναδικά πρόσωπα με υπόσταση και ύντότητα αναδεικνύονται οι τυχοδιώκτες πού «παίζουν» κερδοσκοπικά με τή ρευστότητα τού εύτράπελου αυτού καθεστώτος, και οι συνεσταλμένοι ανώριμοι ρομαντικοί πού αρνιόνται νά τους αρνοκυλάνε τά γεγονότα στήν τύχη, χαμηλόφωνα ελάφρα αλλά μη σιωπηλά, ώστε νά πληγωθούν.

★ Οι αρετές τού έργου είναι πρώτα απόλυτα φορμαλιστικές. Υπάρχει ζωντανή και ξένοιαστη γλώσσα, σταθεροι χαρακτήρες, λιτά κι χειρόμενες συμπεριφορές, και δρα πλουργική πλοκή.

Η «Πειραματική Σκηνή τής Τέχνης» χρησιμοποιησε γιά τήν παράσταση της τη διασκευή πού εκανε ο Στρέλερ στό συγκεκριμένο έργο αθέλοντας νά απαλύνει κάπως τη συμβατικότητά του γιά τό σύγχρονο θεατή.

Ο Νίκος Χουρμουζιάδης μετέφρασε και σκηνοθέτησε την «Τριλογία» με συνέπεια στήν παράδοση τής εποχής του Γκολντόνι, διατήρησε την αυθόρμητη ανθρωπιά των ρόλων, με επιμονή στην αφή ψυχογράφησή τους και σεβασμό στό σκηνικό παιχνίδι. Χωρίς νά έχει τόν αέρα και τήν τελειότητα στή λεπτομέρεια ενός σκηνικού ρεσιτάλ ήθοποιός -και θά μπορούσε νά είχε ή παράσταση πού δίδαξε δημιούργησε ατμόσφαιρα, οικειότητα, και επαφή με τό πνεύμα του Γκολντόνι πού μεταγγίστηκε με λεπτότεχνη εύαισθησία στό κοινό, αποκτώντας τις παραστατικές διαστάσεις μιάς ολοζώντανης κοινωνικής τοπογραφίας. Οι ήθοποιοι τής «Πειραματικής Σκηνής τής Τέχνης» έπαιξαν εξαιρετικά εύσυνείδητα, με σαφήνεια και σταθερή έκφραση τούς χαρακτήρες τών ρόλων τους, καταφέροντας νά ξεπεράσουν τούς φράγμους τού θεατρινισμού πού απαιτεί ένας ρόλος εποχής με διαφορετική κοινωνική και τοξική τοποθέτηση, και νά συνδεθούν σέ μιά ομοιογενή γκάμα με τό ουσιαστικό περιεχόμενο τού έργου.

★ Η Δώρα Σκαρλάτου πέτυχε τήν ωραιότερη διαγραφή χαρακτήρα στό ρόλο τής Βιτόρια, αδελφής τού Λεονάρντο. Τό ίδιο και ό Χρήστος Αρναμάλλης ανέπτυξε σέ μεγάλη έκταση τόν χαρακτηριστικότατο τύπο τού Φερδινάνδου δεσπόζοντας με τήν θαυμάσια καρατεριστική προσωπικότητά του στή σκηνή. Ο Φίλιππο τού Νίκου η συμαριά κατάφερε νά επιθάλει κάπως σπασμωδικά μιά τυπολογία στό πρόσωπο τού θεατρικού ήρωα πού θά μπορούσε νά περιγράφει με πολύ πιό μεστό τρόπο. Τυπικά άφωγος ό Λεονάρντο τού Θόδωρου Τεκνετσίδη και ό Γουλιέλμο τού Αλέξανδρου Μούκανου, έπαιξαν περιορισμένοι στό εθιμοτυπικό τού ρόλου τους, χωρίς νά ανοζητήσουν πρόσθετους χρωματισμούς και σημάνσεις. Η Τζιακίντα τής Εφης Σταμούλη περιορίστηκε στή διάσταση τής δραματικής ένζενύ πού απόλυτα κατέχει ή ήθοποιός, και στυλιζάρισε τό αισθηματικό καϊφυχολογικό του περιεχόμενο. Τυπικά σωστή ή παρουσία τής Σαμπίνας πού παίχτηκε από τήν Ελένη Δημοπούλου. Ο Γιώργος Κοσμανός με τή Θάλεια Σκαρλάτου έπαιξαν με αυθορμητισμό και προσωπική χάρη τούς ρόλους των υπηρετών Πάολο και Μπριτζίτα, θά έπρεπε όμως νά έμπλουτίσουν κι άλλο την χωμώδη κωμικότητα πού περιέχουν οι ρόλοι. Η Ροζίνα τής Μένης Κυριάκογλου και ό Τονίνο τού Στέλιου Πεντεριδη δέν ανταποκρίθηκαν αυτε κάν στήν εξωτερική κλασσυνερί δύο «πεταχτών» και σχεδόν σκιτσαρισμένων ρόλων, παίζοντας με άχαρη μίμηση τής ανώριμης χάρης τους ήρωες.

● Με τά κάπως εξεζητημένα από λειτουργική απόψη σκηνικά και τά ωραία κοστούμια τού Απόστολου Βέττα, τά γοητευτικά μουσικά μοτίβα τού Ηρακλή Πασχαλίδη και τούς αρκετά συνεπείς φωτισμούς τού Γιώργου Τορκάση, ή παράσταση τής «Τριλογίας» από την «Πειραματική Σκηνή τής Τέχνης» είχε ευγένεια, καλλιτεχνικότητα, πειθώ, ανεση, δεσιμο, αρμονία και γουστο. Μετέδωσε τό γέλοιο μαζί με την μελαγχολία, και αν έφερα σάν μέσο σύγκρισης την τέλεια σκηνική απόψη, είναι γιατί έτεινε πρός τά όρια τής μεγάλου ύφους παράστασης, πού τό εύχομαι μιά μέρα νά κατακτήσει ή «Πειραματική Σκηνή τής Τέχνης» με τή συνέπεια, την εργατικότητα, την υπευθυνότητα και τό ταλέντο πού τή διακρίνει.

Ηρώ Βακαλοπούλου